

Lefkoşa'da döşemecilik (1)

Döşemecilik deyip geçmeyin... Bugün evlerin, otellerin hatıca çeşitli ofis ve işyerlerinin vazgeçilmez birer unsuru olan mefuzattaki sanata dikkatle baktınız mı? İçinde yaşadığımız mekânı dolduran ve zenginleştiren koltuk, kanepeler ve pano gibi eşyalardaki zarafet, mutlaka zevk sahibi bir döşemeci ustanın hünerli ellerinin eseridir.

Bundan henüz altmış beş yıl önce, Kıbrıs'ta döşemecilik zanaatı pek gelişmemişti. O zamanlar kanepeler ve koltuk gibi eşyanın döşemelerini yorgancılar yapardı. Yorgancılık Kıbrıs'ta asırlardır geliştirilerek sürdürdüğümüz bir ecdat mesleği idi. Zamanla birçok zanaatı terkettiğimiz halde, nasıl olursa bundan vazgeçmemişti. Ta eskiden beri yorgancıların en yoğun olduğu kent Lefkoşa idi. Bu işe en çok merak salırlar da, iş bulmak amacıyla Bafkoylarından Lefkoşa'ya gelen küçük çıraklardı.

Modern döşemeciliği adamıza getiren ve bu zanaatın Kıbrıs'ta öğrenilip yaygınlaşmasına öncülük eden, Rafael adında bir Alman Yahudisi'dir. Rafael usta, 1930'lu yıllarda Nazilerin her geçen gün artmakta olan ırkçılık faaliyetlerinden kuşkulananmaya başlamıştı. Meğer bu kuşukları da yersiz değildi. Hitler gerçek yüzünü dünyaya göstermeye başlamıştı. Gelişmeler Rafael ustayı haklı çıkarıyordu. En so-

nunda Nazilerin, Yahudi toplumuna yapmaya başladıkları baskılara dayanamayıp (bir İngiliz olan) eşinin de etkisiyle Almanya'ya terk ederek Mısır'a gitmişlerdi.

Birkaç yıl Kahire'de çalışan Rafael ustayı, orada yaptığı iş tatmin etmiyordu. Çünkü modern döşemecilik kral saraylarının, paşa konaklarının ihtiyaçları dolayısıyla Mısır'da eskiden beri biliniyordu. Bu işi yapan zanaatkarlar da çoktu.

Kıbrıs'a sık sık gelip giden bir ahabından döşemeciliğin Kıbrıs'ta henüz el atılmamış bir alan olup, çok geçerli bir zanaat olabileceğini öğrenmesi üzerine, o da 1936 yılında adamıza gelmiş ve Lefkoşa'da bir işyeri açmıştı. Kıbrıs'ta döşemeciliğin hikâyesi de böylece başlamış olur.

Rafael ustanın ilk çırakları Nikola ve Yorgo Ksenofontos adındaki iki kardeşti... Bunlar işe dört elle sarılmışlar ve birkaç yıl içinde yetişerek usta çıkmışlardı. Türk toplumunda ise bu zanaata merak eden henüz olmamıştı. Biri-nerinin Türk gençlerine bu konuda ışık tutması ve yol göstermesi gerekiyordu. Bunu da dönemin Evkaf Murahhası Sir Mehmet Münir Bey yaptı. Bazı çevrelerin iddialarının tam aksine, o günkü evkaf yöneticileri toplumun problemleriyle (özellikle ticaret ve zanaat konularında) yakından ilgililenirler, ihtiyaç ve eksikleri gidermeye çalışırlardı. Münir Bey,

geleceği parlak olan ve iyi bir geçim sağlayan döşemeciliği, Türklerin de öğrenmesi ve Türk döşemeci ustalarının yetişmesi için büyük destek vermişti. O zaman yorgancı Musa efendinin yanında bir kalfa olan Bafli Kâmil'i (Can Kardeşlerin babası), Rafael ustanın yanına koyan, zanaatı öğrenince de kendisine evkafın kredi vererek ayrı dükkân açmasını sağlayan Münir Bey'di. (Rafael ustanın yetiştirdiği tek Türk döşemeci ustası rahmetli Kâmil amcaydı.)

Daha sonra Türklerden birçok döşemeci ustaları çıkmışsa da, bunların hepsi de, zanaatı Rafael'in yanında öğrenenlerin yetiştirmeleri idiler.

Kıbrıs'ta gelmiş geçmiş döşemecilerin en ünlü ve en titizlerinden biri Hasan Hilmi, diğeri de Orhan Mevli'tir. Bu ustalar, döşemeciliği Nikola Ksenofontos ve ortağı Manug Tarakçıyan'dan öğrenmişlerdi. Türkiye göçmenlerinden olan Tarakçıyan, uzun süre Amerika'da kaldıktan sonra Kıbrıs'a gelmiş ve Tophane Mescidi yanındaki bir dükkânda valiz imalatına başlamıştı. Daha sonra da Nikola ile ortak olmuş ve döşemeciliğe de el atmıştı. Meğer Manug usta, bu zanaatın en âlâsını Amerika'da öğrenmişti. Nikola ile Manug anlaşmazlığa düşüp, ortaklığı bozunca, Hasan Hilmi de usta çıkmış ve Faneromeni Killisesi yanında ayrı bir dükkân açmıştı. Orhan Mevli ise üç dört

SEMTLER ve ANILAR

Hizber HİKMETAĞALAR

107

yıl daha Manug'un yanında çalıştıktan sonra, Nikola'nın yanına gitmiş ve onun bir numaralı ustası olmuştu.

Orhan usta, artmakta olan EOKA tedhişi yüzünden, 1956'da, uzun yıllar çalıştığı Nikola'nın işyerinden ayrılmış ve o da Haydar Paşa Sokağı'ndaki bir dükkânda kendi atölyesini açmıştı.

Gerek Hasan Hilmi, gerekse Orhan Mevli ustaların sanatlarındaki titizlik ve zarafet o kadar ün yapmıştı ki, bütün meraklı iş sahipleri döşemelerini hep onlara

yaptırmaya özenirlerdi. Hele Rumların elit ve aristokrat aileleri, bunlardan başka döşemecilerin sokağından bile geçmezlerdi.

Manug ustanın yanında yetişen, ama ayrı dükkân açmayan Türk döşemecilerden biri de saraç Mehmet dayının oğlu Kemal idi. Cihangirli Mustafa Uluğ ve Kırnılı Hüseyin Aksoy ise zanaat Hasan Hilmi'nin yanında öğrenmişlerdi.

Orhan Mevli de meslek hayatı boyunca birçok döşemeci ustası yetiştirmişti. Bu konuda değişik isimler vermedi, sadece,

kendine ait olan şu cümleyi aynen yazmamı istedi: 'Bugüne kadar yetiştirmekle iftihar edebileceğim tek usta, şimdiki Alsancağ'ta ikamet etmekte olan Antakyalı Recep Sünnetçioğlu'dur.'

1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması üzerine, Rafael usta kendi anayurduna gitti. Manug Tarakçıyan da, Ermenistan'ın dünyadaki Ermenilerden bir kısmını kabul etmesi üzerine, 1956'da Erivan'a göç etti.

(Sürecek)

Yılların önlü döşemeci ustası Orhan Mevli, tezgâh başında...